



اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

چشم‌انداز جمعیت شهری و روستایی ایران تا سال ۲۰۵۰



پیش‌بینی‌ها از روند جمعیتی در ایران و جهان حاکی از رشد سریع شهرنشینی و کاهش سهم روستاها در ترکیب جمعیتی است. براساس آمارهای سازمان ملل متحد، در سال ۲۰۱۸ حدود ۷۵ درصد جمعیت ایران شهرنشین بوده و تنها ۲۵ درصد جمعیت در روستاها زندگی می‌کنند. در عین حال انتظار می‌رود طی سال ۲۰۵۰ سهم جمعیت شهرنشین ایران به ۸۶ درصد برسد.



معاونت بررسی های اقتصادی

جمعیت شهری جهان بیش از جمعیت روستایی است؛ در سال ۲۰۱۸، معادل ۵۵ درصد از جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می کنند. در سال ۱۹۵۰ تنها ۳۰ درصد از جمعیت جهان شهرنشین بودند و انتظار می رود تا سال ۲۰۵۰ سهم جمعیت مناطق شهری به ۶۸ درصد برسد.

امروزه مناطقی که بیشترین تعداد شهرنشینان را دارد عبارتند از **آمریکای شمالی** (که در سال ۲۰۱۸، ۸۲ درصد از جمعیت آن ها در مناطق شهری زندگی می کنند)، **آمریکای لاتین و دریای کارائیب** (۸۱٪)، **اروپا** (۷۴٪) و **اقیانوسیه** (۶۸٪). سطح شهرنشینی در آسیا در حال حاضر تقریباً معادل ۵۰ درصد است. در مقابل **آفریقا** همچنان بیشتر مناطق آن روستایی است و ۴۳ درصد از جمعیت آن در مناطق شهری زندگی می کنند.

از سال ۱۹۵۰ جمعیت روستایی جهان به آرامی رشد کرده است و انتظار می رود طی سال های آتی به بالاترین سطح خود برسد. جمعیت روستایی جهان در حال حاضر حدود ۳٫۴ میلیارد نفر بوده و انتظار می رود به آرامی افزایش پیدا کند و سپس با یک روند نزولی در سال ۲۰۵۰ به ۳٫۱ میلیارد نفر برسد. **آفریقا** و **آسیا** تقریباً ۹۰ درصد جمعیت روستایی جهان را در خود جای داده اند. بیشترین جمعیت روستایی در **هند** (۸۹۳ میلیون نفر) و پس از آن در **چین** (۵۷۸ میلیون نفر) زندگی می کنند.

از سال ۱۹۵۰ به بعد جمعیت روستایی جهان رشد سریعی داشته است؛ از ۷۵۱ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۴٫۲ میلیارد نفر در سال ۲۰۱۸ رسیده است. **آسیا** با اینکه نسبت به سایر مناطق کمتر شهری شده است، ۵۴ درصد جمعیت شهری جهان را در خود جای داده است. پس از آن اروپا و آفریقا (هر کدام ۱۳٪) قرار دارند.

رشد جمعیت شهری ناشی از افزایش جمعیت کلی و حرکت به سمت **شهرنشینی** بوده است. پیش بینی می شود که هر دو این عوامل حدود ۲٫۵ میلیارد نفر به جمعیت شهری در سال ۲۰۵۰ بیافزایند و تقریباً ۹۰ درصد این رشد جمعیت در قاره های آسیا و آفریقا اتفاق خواهد افتاد.

انتظار می رود تنها سه کشور - **هند، چین و نیجریه** - با هم حدود ۳۵ درصد رشد جمعیت شهرنشین بین سال های ۲۰۱۸ تا ۲۰۵۰ را شامل شوند. پیش بینی می شود **هند** ۴۱۶ میلیون نفر، **چین** ۲۵۵ میلیون نفر و **نیجریه** ۱۸۹ میلیون نفر به جمعیت شهری بیافزاید.

قریب به نیمی از ساکنان شهری جهان در شهرک هایی با جمعیت **کمتر از ۵۰۰ هزار نفر** زندگی می کنند، در حالی که حدود یک هشتم آن ها در ۳۳ کلان شهر با جمعیت بیشتر از ۱۰ میلیون نفر زندگی می کنند. تا سال ۲۰۳۰ انتظار می رود تعداد کلان شهرهای جهان به ۴۳ عدد برسد که اغلب آن ها در مناطق توسعه یافته زندگی می کنند.

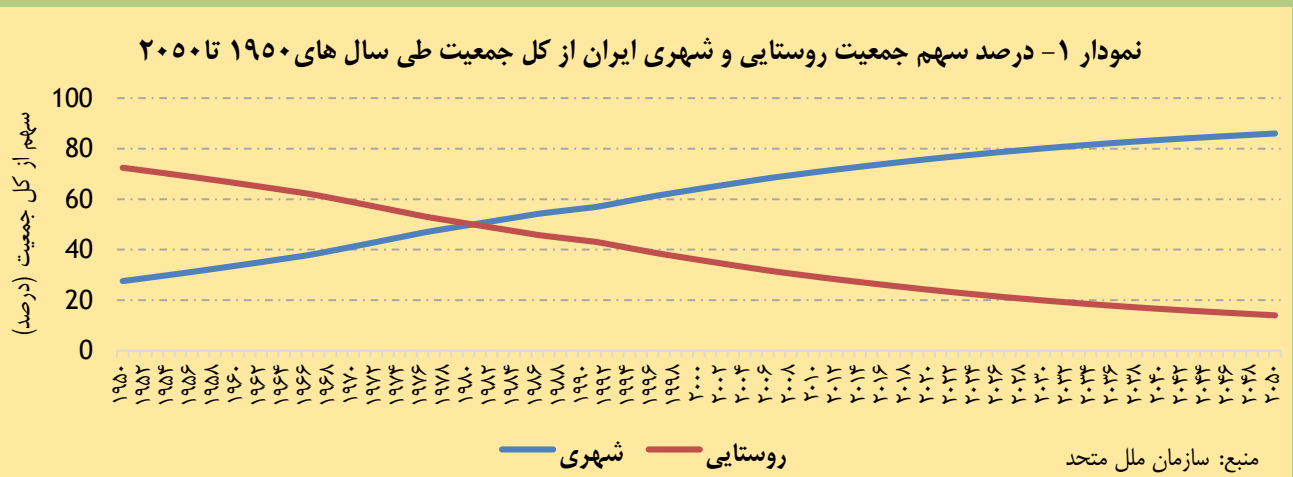
توکيو بزرگترین کلان شهر جهان است که ۳۷ میلیون نفر جمعیت را در خود جای داده است. پس از آن دهلی با ۲۹ میلیون نفر جمعیت، شانگهای با ۲۶ میلیون نفر جمعیت، مکزیکو سیتی و سائو پائولو، هر کدام با ۲۲ میلیون نفر جمعیت قرار دارند. امروزه قاهره، بمبئی، پکن و داکا نزدیک به ۲۰ میلیون نفر جمعیت دارند.

برخی شهرها طی سال های اخیر با **کاهش جمعیت** روبه رو بوده اند. اغلب آن ها در **کشورهای آسیایی و اروپایی** با نرخ زاد و ولد پایین قرار دارند که جمعیت کلی آن ها با رکود یا کاهش مواجه بوده است. رکود اقتصادی و بلایای طبیعی در کاهش جمعیت برخی شهرها نقش داشته اند.

شهرنشینی پایدار کلید توسعه موفق

- با توجه به اینکه جمعیت جهان رو به شهرنشین شدن است، توسعه پایدار به طور قابل ملاحظه ای به مدیریت موفق رشد جوامع شهری وابسته است؛ به ویژه در کشورهای با درآمد پایین و کمتر از متوسط که انتظار می رود بیشترین رشد شهرنشینی را از حال تا سال ۲۰۵۰ تجربه کنند. لذا نیاز به سیاست‌های یکپارچه برای بهبود سطح زندگی ساکنان مناطق روستایی و شهری، تقویت روابط بین مناطق شهری و روستایی و بهبود روابط اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فعلی آنها وجود دارد.
- رشد جمعیت شهری رابطه نزدیکی با سه بعد توسعه پایدار (اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی) دارد. شهرنشینی به خوبی مدیریت شده با درک روند جمعیتی در طولانی مدت می‌تواند در راستای به حداکثر رساندن مزایای تراکم جمعیتی و در عین حال به حداقل رساندن میزان تخریب زیست محیطی و سایر اثرات نامطلوب بالقوه رشد جمعیت شهرنشین مثمر ثمر باشد.
- برای اطمینان از اینکه مزایای شهرنشینی به اشتراک گذاشته شده‌اند و هیچ کس از آنها محروم نیست، سیاست‌هایی که رشد جمعیت شهری را مدیریت می‌کنند باید از دسترسی به زیرساخت‌ها و خدمات اجتماعی همگانی اطمینان حاصل کند و بر نیازهای جمعیت فقیر شهرنشین و سایر گروه‌های آسیب‌پذیر به منظور تهیه مسکن، تحصیلات، مراقبت‌های بهداشتی، کار مناسب و درخور و محیط زیست امن تمرکز کند.

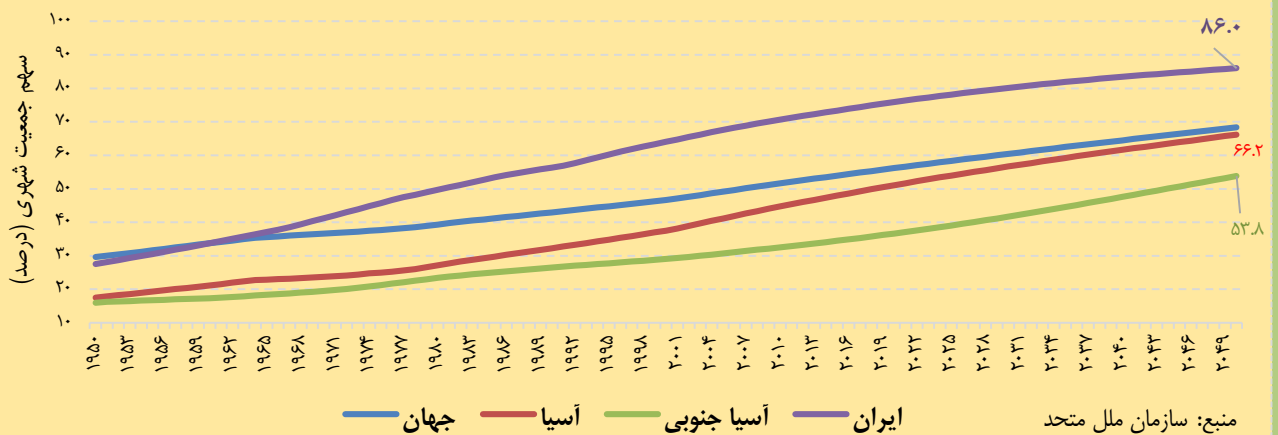
روند جمعیتی در ایران



روند جمعیت روستایی و شهری ایران از سال ۱۹۵۰ تا کنون و پیش‌بینی آن تا سال ۲۰۵۰ نشان می‌دهد که با گذر زمان سهم جمعیت روستایی در ایران در حال کاهش بوده و در مقابل جمعیت شهری روند افزایشی را کرده است. پیش از سال ۱۹۸۰ سهم بیشتری از جمعیت ایران در روستاها زندگی می‌کردند.

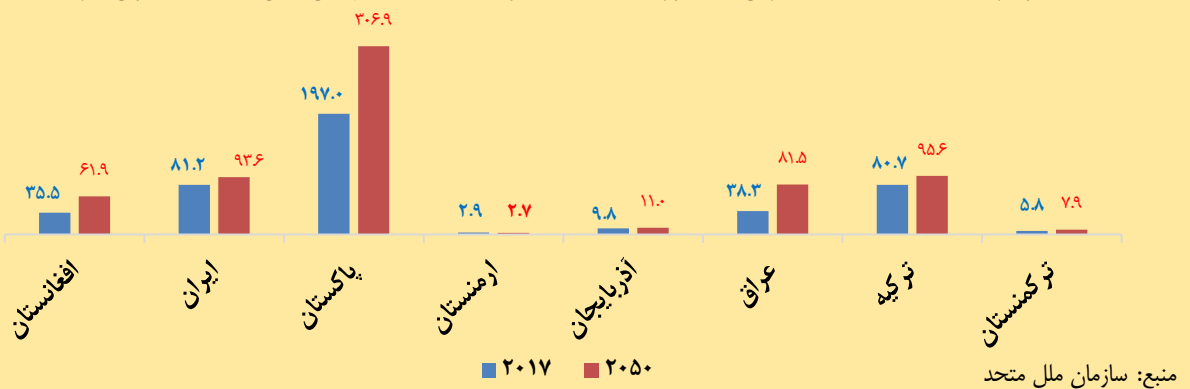
در سال ۱۹۵۰ حدود ۷۲٫۵ درصد جمعیت ایران روستایی بوده و تنها ۲۷٫۵ درصد جمعیت آن در شهرها زندگی می‌کردند. این در حالی است که در سال ۲۰۱۸ این نسبت‌ها تقریباً برعکس شده و در مقابل ۲۵ درصد از جمعیت روستایی ایران ۷۵ درصد مردم در شهرها زندگی می‌کنند. روند کاهش جمعیت روستایی در سال‌های آتی نیز ادامه خواهد یافت و طبق پیش‌بینی‌ها در سال ۲۰۵۰ حدود ۸۶ درصد جمعیت ایران شهرنشین و ۱۴ درصد مردم روستایی خواهند بود.

نمودار ۲- سهم جمعیت شهری در جهان و در مناطق آسیا، آسیای جنوبی و ایران



مقایسه جمعیت شهر نشین ایران با جهان، قاره آسیا و جنوب آسیا نشان می دهد که سهم جمعیت شهرنشین در ایران نسبتاً در سطح بسیار بالاتری قرار دارد. در سال ۲۰۱۸ حدود ۵۰ درصد جمعیت قاره آسیا و ۳۶ درصد جمعیت جنوب قاره آسیا در روستاها زندگی می کنند؛ این در حالی است که این نسبت در ایران ۷۵ درصد است. با این وجود انتظار می رود روند افزایش سهم شهرنشینانی در قاره آسیا و جنوب قاره آسیا در سال های آتی نیز ادامه یابد و در سال ۲۰۵۰ شاهد ۶۶ درصد جمعیت شهرنشین در آسیا، ۵۴ درصد در جنوب آسیا و ۸۶ درصد در ایران باشیم.

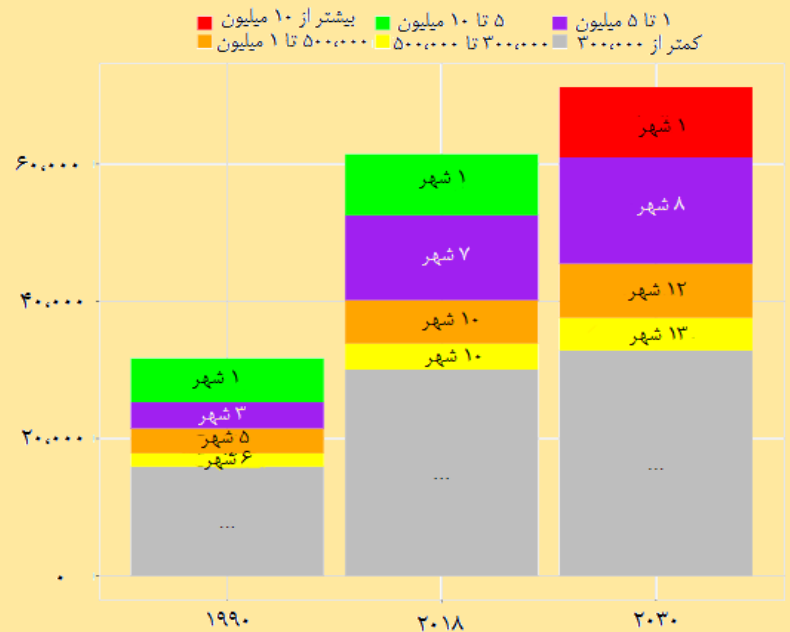
نمودار ۳- مقایسه جمعیت ایران با کشورهای همسایه در سال ۲۰۱۷ تا پیش بینی ۲۰۵۰ (میلیون نفر)



در این نمودار وضعیت جمعیت شهرنشین ایران در سال ۲۰۱۷ و سال ۲۰۵۰ با برخی از کشورهای همسایه مورد مقایسه قرار گرفته است. در سال ۲۰۱۷ تعداد جمعیت ساکن در شهرهای ایران ۸۱,۲ میلیون نفر بوده که نسبت به ترکیه بالاتر است. اما در سال ۲۰۵۰ انتظار می رود که جمعیت شهرنشین ترکیه رشد کند و به ۹۵,۶ میلیون نفر برسد. پیش بینی جمعیت شهری ایران در سال ۲۰۵۰ حدود ۹۳,۶ میلیون نفر است. نکته قابل توجه دیگر رشد سریع جمعیت شهرنشین در عراق است که از ۳۸,۳ میلیون نفر در سال ۲۰۱۷ به ۸۱,۵ میلیون نفر در سال ۲۰۵۰ خواهد رسید.

براساس آمارها سهم بزرگی از جمعیت ایران در شهرهای با جمعیت کمتر از ۳۰۰ هزار نفر زندگی می کنند. تعداد شهرهای با جمعیت بین یک تا پنج میلیون نفر ساکن در ایران در سال ۲۰۱۸ هفت شهر بوده که انتظار می رود در سال ۲۰۳۰ یک شهر به تعداد این شهرها افزوده شود. طبق آمارها در سال ۲۰۱۸ هیچ شهری در ایران جمعیتی بالای ۱۰ میلیون نفر ندارد و تنها یک شهر (تهران) در ایران وجود دارد که جمعیتی بین ۵ تا ۱۰ میلیون نفر را در خود جای داده است. با این حال، تا سال ۲۰۳۰ انتظار می رود یک شهر (تهران) به دسته شهرهای با جمعیت بالاتر از ۱۰ میلیون نفر بپیوندد.

نمودار ۴- طبقه بندی جمعیت شهری ایران بر اساس تعداد افراد ساکن در آن



منبع: سازمان ملل متحد